

Bibliografie

Bibliografia – imperativ al societății informaționale

Dr. Cristina Popescu

Catedra de Științele Informării și Documentării,
Facultatea de Litere, Universitatea din București
E-mail: cristinapopescu07@yahoo.fr

Dr. Cristina Popescu este lector la Catedra de Științele Informării și Documentării de la Facultatea de Litere a Universității din București. Predă cursuri de biblioteconomie și bibliografie și este interesată de studierea feed-back-ului informațional pe care îl presupune diversitatea de servicii – atât tradiționale cât și electronice – oferite beneficiarilor de către structurile infodocumentare.

Rezumat

În prezent, cel mai important factor al societății umane, instrumentul universal, omniprezent este informația. Acest lucru este evident. Civilizația secolului al XX-lea s-a bazat mai mult decât oricare alta dinaintea ei pe informație, învățământ, cultură, știință, într-un cuvânt: pe cunoaștere. Iar accesul mai facil la cunoaștere se realizează prin intermediul bibliografiei.

Cuvinte cheie: biblioteci, bibliografie, informație, schimbare, baze de date bibliografice

Necesitatea de bibliografie sporește continuu și direct proporțional cu amplificarea producției de documente și cu creșterea gradului de complexitate și de diversitate a intereselor de cunoaștere ale omului și ale societății.

În ultimul secol, cunoașterea a progresat foarte mult iar informația a urmat, pe cât se pare, aceeași dezvoltare, aceeași arie de răspândire în public.

Efectele fenomenului informațional se resimt foarte puternic în domeniul bibliologic, în general și bibliografic, în special. Explozia informațională din prima jumătate a secolului al XX-lea a atras după sine dezvoltarea bibliografiilor, pentru a ajuta cercetătorul în munca de colectare,

selecție și analiză a documentelor. Acestea sunt consultate de către utilizatorii bibliotecilor, pentru a fi la curent cu ceea ce se publică nou, pentru a căuta documentație pe o anumită temă sau pentru a completa referințe documentare incomplete.

Bibliografiile identifică, regăsesc, comunică și valorifică informațiile specifice anumitor domenii ale cunoașterii umane. Acestea susțin documentar și informațional cercetarea științifică în diferite sfere de interes și au capacitatea de a reflecta atât diacronic cât și sincron stadiul cercetărilor atins în domeniul bibliografiat.

Deoarece specialiștii, studenții și publicul larg au nevoie în toate domeniile și disciplinele de studiu de un instrument ce le-ar putea facilita accesul la conținutul zecilor de mii de opere publicate de-a lungul timpului, se simte nevoia realizării unor lucrări bibliografice care să le ofere informațiile necesare.

În prezent, utilizatorul este obligat să facă față la o producție de informație în continuă creștere, ba chiar la o „supraîncărcare”, și, de multe ori, aceasta conduce la incapacitatea ofertei informaționale de a răspunde, pe măsură, cererii. Așa se explică faptul că utilizatorul trebuie să fie capabil să filtreze, din volumul imens de informații transmise, pe cea utilă.

Putem spune că omenirea se confruntă în zilele noastre cu o veritabilă revoluție informațională în plină desfășurare. Acest fenomen se datorează creșterii fără precedent a fluxului de informații științifice și tehnice, în urma amplificării și diversificării surselor și mijloacelor de comunicare în masă.

La toate acestea se mai poate adăuga dezvoltarea intensă a tehnicilor informaționale, dintre care, fără îndoială, calculatorul deține supremația, datorită capacității lui extraordinare de a prelua, cu mare eficiență, volume impresionante de date și informații.

Acum, mai mult ca niciodată, sunt imperios necesare instrumente bibliografice cu care utilizatorul să poată ajunge mai lesne la ceea ce caută, dar și la un conținut ideatic pertinent, de autoritate.

Căutarea unei referințe anume este o activitate laborioasă, care consumă timp și necesită răbdare. Ca atare, un astfel de „sprijin” – bibliografia, conținând în afară de referința bibliografică și o adnotare, care să faciliteze un prim contact, intermediat, cu documentul – este absolut necesar.

Aceste documente secundare – bibliografiile – repertoriază sau analizează documentele primare și sunt produse de profesioniști ai informației: bibliotecari, bibliografi, documentariști și librari.

Însă, pentru o analiză pertinentă a documentelor primare ca surse ale bibliografiei trebuie stabilite și câteva atribute ale acestora, necesare pentru a deveni informații la care se pot face referiri.

Așadar, creionând o definiție a documentului, se pot menționa următoarele caracteristici ale acestuia: este, în fapt, ansamblul format dintr-un suport și o informație, în general înregistrată într-o formă permanentă și care poate fi citită de om sau mașină. Se cunosc mai multe modalități de fixare a informației în funcție de suport și acestea sunt: mecanic (pentru imprimare), chimic (pentru fotografii), electronic (pentru baze de date). Informația, de obicei fixată pe un anumit suport, poate fi regăsită, localizată și reprodusă, caracteristici absolut necesare pentru a o face utilă.

Bibliografia presupune o activitate de selecționare, analiză și sistematizare a informației; exercită funcția de intermediere intelectuală și dinamica dintre carte și cititor. Menirea sa este de a informa rapid și eficient beneficiarii în funcție de cererea de informare a acestora, reală sau potențială.

Punerea în aplicare a metodelor de cercetare și de elaborare poate fi facilitată prin organizarea domeniului de activitate bibliografică. Este, fără îndoială, foarte important ca o bibliografie să fie elaborată de instituția care deține cea mai mare parte a materialului destinat bibliografiei.

Un mod de a asigura aplicarea riguros științifică a metodelor în cazul bibliografiilor de specialitate este alcătuirea lor de către institutele cu profil adecvat domeniului abordat de bibliografie. O bibliografie de acest tip, întocmită într-o bibliotecă sau într-un centru de documentare cu profil mai larg, va fi lucrată de bibliografi specializați, bine orientați în domeniul respectiv. În acest fel, munca lor nu numai că are o eficiență incomparabil mai mare, dar este și mai exactă, mai protejată de greșeli. Se aplică uneori, un sistem de colaborare între bibliografi și un coordonator științific sau un consultant în specialitatea respectivă.

Condițiile în care se desfășoară practica bibliografică sunt influențate, de asemenea, de felul în care se prezintă sursele, de absența unor elemente bibliografice esențiale sau apariția acestora în forme diferite decât cele cunoscute. Sursele ridică astăzi o serie întreagă de dificultăți, de la lipsa de răspundere a caselor de editură și presă în ceea ce privește obligația lor de a consemna integral și corect elementele de identificare a produselor de tipar și până la apariția documentului electronic sau a bazelor de date virtuale.

Venind în sprijinul beneficiarilor, aplicarea tehnologiilor electronice în lucrările de bibliotecă a început la mijlocul anilor '70, când cel mai important eveniment a fost apariția fișierului electronic, ce a marcat

începutul trecerii de la biblioteca tradițională la cea informatizată. Astfel, se poate constata faptul că: „*deși mai există încă mulți oameni care nu utilizează nemijlocit serviciile bibliografice, în fapt toată informația care este vehiculată în lume este determinată, în chiar geneza constituirii ei, de aportul unor investigații bibliografice întreprinse în stadii anterioare de prelucrare. Auxiliar de neînlocuit pentru individul uman, pentru orice colectivitate științifică ori profesională, dar și pentru societate în ansamblul ei, bibliografia este indispensabilă deopotrivă erudiților solitari și piloților supercalificați ai „navigației” prin oceanul informațional deschis de Internet.*” (1)

Funcțiile activității bibliografice sunt indubitabil îndeplinite dacă se are în vedere, în permanență, realitatea incontestabilă că biblioteca este un „*organism sau parte a unui organism a cărui principală menire este de a conserva o colecție și de a facilita, grație serviciilor oferite de personal, folosirea documentelor răspunzând nevoilor de informare, de cercetare, de educație sau de loisir ale utilizatorilor.*” (2) De asemenea, este important de menționat că această instituție „*asigură servicii de informare bibliografică și documentară la nivel local, central, național și internațional, elaborând lucrări bibliografice și documentare pentru valorificarea colecțiilor bibliografice și documentare cu caracter cultural-științific.*” (3) (conform Ordinului Ministerului Culturii nr. 452/6 iulie 1992).

Așadar, biblioteca are, în mod concret, funcția de centru de informare bibliografică și documentară, ce se exercită prin două tipuri de servicii:

- redactarea, organizarea și publicarea materialelor bibliografice;
- informarea beneficiarilor în scris sau oral.

Există o varietate de bibliografii având în vedere conținutul lor, destinația sau timpul de editare. Dintre acestea, cel mai adesea uzitate sunt:

- *indexurile bibliografice*, care sunt liste de referințe din literatura de specialitate concepute după un plan și prezentate sub formă de manuscris. Ele facilitează orientarea în literatura de specialitate și se pot realiza pe subiecte sau pe nume de autori;

- *catalogele bibliografice* sunt concretizate sub forma unor liste de nume, de concepte sau de obiecte înregistrate pe diferiți purtători de informații. În ordonarea lor s-au urmărit anumite scheme de clasificare, iar scopul lor este acela de informare. Ele reprezintă categoria cea mai veche de documente secundare;

- *sintezele documentare* sunt lucrări destinate documentării, în care se prezintă stadiul unor probleme, pe baza prelucrării publicațiilor de specialitate apărute;

– *documentele terțiare* provin din prelucrarea documentelor secundare și pot fi regăsite sub formă de bibliografii de bibliografii, culegeri de traduceri și sinteze referative.

Bibliografia poate fi definită ca ramură a științei cărții, care se ocupă de problemele legate de tipărirea, studierea, înregistrarea, descrierea și clasificarea produselor de tipar și ale publicațiilor în general, în vederea constituirii unor instrumente de muncă intelectuală.

Tot *bibliografie* se numește, însă, și rezultatul redactării unor instrumente destinate muncii intelectuale, cum sunt nu numai *indexurile bibliografice*, ci și *listele bibliografice*, *repertoriile bibliografice*, etc.

După cum se poate constata, termenul de *bibliografie* este atribuit pentru două aspecte ale unei activități sistematice, acestea fiind:

- a) munca organizată și metodică de cercetare a publicațiilor și
- b) rezultatul acestei cercetări, prezentat sub forma unor lucrări cu caracter special care vor îndruma pe cititori spre materialul de care au nevoie.

Funcția *bibliografiei* este aceea de a intermedia accesul la documente prin prezentarea informațiilor asupra lucrărilor stocate pe diverse suporturi (de la cele tradiționale până la cele ultramoderne), informații complete care sunt în așa fel întocmite încât permit identificarea acestor lucrări. Uneori, aceste informații sunt mai detaliate decât cele oferite de cataloagele tradiționale sau informatizate ale bibliotecilor. Prin instrumentele sale caracteristice de lucru *bibliografia* îndeplinește și o funcție de orientare și consiliere a cititorului prin faptul că nu se limitează la prezentarea – oricât de sistematică – a descrierii lucrărilor semnalate ci le însoțește de caracterizări destinate să le ofere celor interesați repere de bază pentru diverse domenii ale cunoașterii.

Altfel spus, *bibliografia* este un auxiliar al cercetărilor științifice și tehnice, ordonate și complete, *la toate nivelurile*. Desfășurarea muncii sale, având drept rezultat prezentarea sistematică a tot ceea ce s-a publicat în toate domeniile, pune în valoare, pentru fiecare dintre acestea tot ce este nou, permite cunoașterea stadiului actual al cercetărilor, caracterul lor și a tendințelor determinate de progresele realizate.

Și, acest aspect este cu atât mai important cu cât în lumea vastă și diversă a cărților, bibliografia este precum „*busola exploratorului sau rigla de calcul a inginerului, căci le deschide calea descoperirilor, care le sunt proprii activității.*” (4)

În concluzie, informația solicitată astăzi în biblioteci presupune, în general, orientare sau asistență bibliografică / documentară, realizarea de sinteze informaționale sau documentare dar și interogare de baze de date,

etc. Prestarea acestor servicii asigură o creștere a valorii informației întrucât produsul trebuie transformat, stăpânit, analizat, girat și transferat cu mare rapiditate de la un punct la altul, ceea ce implică, desigur, o rețea de competențe sporite din partea bibliotecarului.

Așadar, în mod firesc, *„în judecata valențelor perene ale demersului bibliografic trebuie pornit de la considerentul că utilitatea lui decurge, pe de o parte, din necesitatea de a suplini anumite limitări inerente condiției umane, iar, pe de altă parte, din imperativul accelerării procesului de regăsire rapidă a informației, proces ce reprezintă, la rândul său, premisa indispensabilă a dezvoltării societății.”* (5)

Prin urmare, vechea ierarhie a bibliotecilor se va modifica, dezvoltându-se în special bibliotecile care vor oferi cel mai facil acces la informație, indiferent de tipul documentului care o conține, de locul și momentul solicitării și nu bibliotecile cu cele mai complete fonduri. Din acest punct de vedere, reala noutate, uneori percepută ca fiind bulversantă pentru bibliotecii, o reprezintă difuzarea descrierilor bibliografice și structurarea lor în sisteme locale, care să le facă ușor accesibile la scară cât mai mare.

Dinamica vieții economice, sociale și culturale reprezintă un barometru pentru solicitarea sau absența solicitării de informație. În cazul de față, în România, cercetarea bibliografică prezintă o diminuare acută a activității, din diverse cauze: fie economice – prin retragerea resurselor cu care se sprijinea această activitate, fie prin reducerea drastică a utilizatorilor acestor surse de informare. Din aceste cauze, poate mai mult decât oricând, societatea are nevoie de o reanalizare a exigențelor momentului. Țara noastră are nevoie de un învățământ performant și de comunicarea adecvată între diferitele segmente constitutive. Profesorii, cercetătorii, studenții, bibliotecarii pot contribui acum la refacerea unui nou echilibru cu mediul științific. (6)

Informația există din abundență, în special în țările avansate, definite drept *„societăți informaționale”*. *„Ea este tiranul și slujitorul epocii moderne, o marfă dotată cu propria ei piață de desfacere”*. (7)

Această piață este una concentrată și aflată într-o rapidă creștere (informația disponibilă dublându-se la fiecare trei ani), neomogenă (în paralel cu piața informației înalt specializate coexistând o piață a „informației spectacol” sau a „informației vide”, învecinată cu dezinformarea, difuzată unui public foarte larg), o piață care beneficiază de progrese tehnice constante, pe de-o parte, posibilitatea de tratare se mărește continuu, într-un ritm vertiginos, iar pe de altă parte, viteza de circulație a informației create crește fără încetare datorită progreselor tehnice care influențează, într-o anumită măsură, telecomunicațiile.

În ceea ce privește consumatorul de informație, s-a observat apariția unui important segment de populație mai bine format față de generațiile anterioare și mai implicat, datorită școlarizării masive și relativ îndelungate, să exploateze informația.

Aluna Bejan (8) menționează că unele anchetele sociologice demonstrează, din păcate, o toleranță deosebită pentru carențele informaționale, în special în mediile obișnuite. Acest fapt poate fi justificat prin imposibilitatea unora de a se orienta, selectându-și sursele de informare necesare, necunoașterea ofertei sau a tehnicilor informaționale. Din aceste cauze, mulți cititori – consumatori nu reușesc să ajungă la informația pe care o doresc, piața informației creând o imagine răsturnată a realei sale utilități.

Dificultățile care apar în prezent în calea cititorului, și pe care le poate rezolva bibliografia, nu sunt nici pe departe minore. Și este firesc, pentru că acum, când numărul celor care scriu devine atât de greu de estimat, posibilitatea de a cunoaște „cine”, „unde”, „când” și „cât” a scris despre un subiect anume este aproape imposibil de cunoscut de către o persoană care nu-i stau la îndemână metoda și posibilitățile de acces la sursele investigației bibliografice.

Aceste surse sunt într-o continuă și efervescentă evoluție, atât din punct de vedere cantitativ cât și calitativ, dictată direct de dezvoltarea tehnologiilor informaționale și rețelelor de telecomunicații de tip Internet. În prezent, în rețea, pot fi produse și accesate documente de o diversitate impresionantă, cu valoare reală sau îndoielnică, fără a fi impuse limite de volum ori constrângeri tehnice sau financiare insuportabile.

Faptul în sine presupune anumite riscuri iminente: saturația pieței informaționale având drept efect secundar dezinformarea utilizatorilor - prin comunicarea informațiilor valoroase alături de cele mediocre sau indezirabile – iar poluarea informațională împiedicând accesul rapid la cunoștințele de valoare.

Bibliotecile se vor afla în situația de a iniția programe de mare anvergură în vederea filtrării și valorizării resurselor informaționale de pe Internet.

Cumpărarea documentelor multimedia de către biblioteci favorizează realizarea și, respectiv, producția acestora. Așadar, proiectele pe termen lung ale bibliotecilor ar trebui să ia în considerare, nu doar necesitatea unei dezvoltări comune cu Internetul, ci și evoluția clară spre documentația de tip numeric.

Indiferent de suportul informațional „...informarea este baza progresului societății. Mai multă informație înseamnă mai multă

cunoaștere, mai multă cunoaștere înseamnă mai multă participare, iar mai multă participare înseamnă mai multă putere și capacitate de prospecție", după cum afirma sociologul american Daniel Bell. (9)

În mod ideal, bibliograful ar trebui să citească toate lucrările pe care le înregistrează în bibliografie și tot ceea ce se scrie despre aceste lucrări. Dar, cel puțin atunci când este vorba de bibliografii de mari proporții, această obligație pune la încercare onestitatea bibliografului. Mașinile electronice vor rezolva, într-un viitor nu prea îndepărtat, această problemă. Deocamdată, trebuie să recunoaștem că munca bibliografului poate fi răsplătită prin rezultate de un nivel calitativ superior, în cazul în care, venind în sprijinul activității intelectuale a acestuia, autorii realizează, la sfârșitul lucrărilor lor, prezentări succinte, dar relevante, ale conținutului acestora.

Adăugarea unor rezumate redactate de autori îmbină, în fapt, interesul acestora pentru o bună informare a cititorilor asupra operelor lor cu exigențele muncii bibliografice.

Efervescența informațională din toate domeniile de activitate implică și necesitatea constituirii și dezvoltării unui sistem informațional complex.

Iată câteva cifre care demonstrează procesul creșterii impetuoase a producției tiparului în lume.

Dan Simonescu (10) constata faptul că în timpul lui Ludovic al XIV-lea, se publicau cam 70 de cărți anual. În 1959, în aceeași țară, au apărut circa 12.000 de cărți (exclusiv reeditările). În 1974, în S.U.A. au fost editate 500.000 volume.

Redacția publicației *Bulletin de documentation bibliographique* din Paris primea, la nivelul anilor 1975-1976, anual cam 3.000 bibliografii de bibliografie. Numărul acesta este de imensă importanță pentru informarea și documentarea cititorilor, pentru că fiecare din cele 3.000 de bibliografii cuprinde sute de alte informații bibliografice.

Numai în Franța, până în anul 1940, au apărut 800.000 articole în periodicele științifice. În lume, numărul revistelor de specialitate era de 80.000 (în 1971), cuprinzând anual cam 3 milioane articole din diverse ramuri științifice. Creșterea producției mondiale de carte a fost atât de mare încât, pentru numele autorilor și titlurile cărților tipărite doar în S.U.A. și Marea Britanie în anul 1971 au trebuit 4959 pagini. Această operă bibliografică uriașă a fost realizată de editura R. R. Bowker Company, în *Books in print 1971*, New York – London 1971, 2 vol. in folio, vol. 1. autorii. în ordinea alfabetică, 2733 p.; vol. 2, titlurile, 2138 p. + 44 foi indici.

Anuarul statistic UNESCO, tipărit în 1973, indica numărul de 7900 publicații periodice cotidiene apărute pe plan mondial în 1971 și 561.000 de cărți imprimate în anul 1972.

Bibliografia și documentarea aflate în corelație cu noile tehnologii alcătuiesc sistemul informațional modern. Centrele de informare și bibliotecile, mai ales cele specializate, sunt organismele care culeg informațiile, le prelucrează, le sistematizează și apoi le difuzează.

Unul dintre cele mai vechi și cunoscute centre este Chemical Abstracts Services (CAS), fondat în 1907, în Statele Unite ale Americii. El publică zeci de volume Chemical Abstracts, adică rezumate ale articolelor din periodicele de specialitate. Anual, CAS despoaie (acesta este termenul tehnico-științific) 12.000 de reviste și prelucrează 250.000 de articole din domeniul chimiei și biochimiei.

În condițiile în care societatea trăiește prin informație, se pune problema dacă nu ar trebui urmărit un acces mai larg la informație și nu o creștere a productivității și a eficacității gestiunii. Din această perspectivă, biblioteca – una dintre principalele instituții furnizoare de informație – trebuie să-și adapteze existența la noile cerințe care-i sunt adresate. Ea poate asigura dezvoltarea accesului la informație, vorbind azi nu despre vechea bibliotecă – depozit, ci despre o nouă bibliotecă, producătoare de bunuri și servicii, în care bibliotecarii au devenit „agenți ai unei informații telecomandate”, după unii, sau „information broker”, după alții.

„Ei ar trebui considerați parteneri într-un spațiu economic, întrucât vând informații, în calitate de furnizori”. (11)

Se apreciază că, în mod firesc, în curând, informația va înceta să mai fie un produs gratuit; ea derivă din cercetarea originală, ea însăși presupunând costuri din ce în ce mai ridicate, așa încât filozofia informației gratuite nu mai are șanse de supraviețuire, altfel, va fi periclitată, pentru început calitatea, apoi difuzarea și chiar producerea informației.

În opinia bibliografului american Samuel Shannon (12), esențial este ca numărul de lucrări cu privire la domeniul pe care bibliografia îl acoperă să fie cât mai mare ca feedback al relațiilor de calitate între informație și beneficiar. Shannon vede în bibliografie un instrument de cercetare obiectivă a posibilităților de investigare, determinând, dacă este la obiect, „*productivitatea intelectuală a cunoașterii*”. Din păcate, adaugă tot el, se cultivă indicii de titlu și de nume, se întocmesc liste pasive de surse, extrem de puțin întâlnim altceva decât „*...categoriile restrictive ale cercetării de bibliotecă. Referatele și sintezele, adevărate modele de creativitate bibliografică lipsesc*”. Mesajul constă în necesitatea informării prin dublarea ei cu date, poziții și idei de real interes științific.

Însă, „*datorită faptului că după 1998 societatea, dar mai ales învățământul românesc a evoluat dinspre acumularea de date spre*

prelucrarea acestora, și societatea infodocumentară a evoluat în același sens. Specialistul a trebuit să se adapteze noilor cerințe astfel încât profesiile infodocumentare au fost nevoite să evolueze din profesii informative pasive în unele analitice, și în loc de coordonatele moștenite să folosească analize multifacetate, organizate din unghiuri diverse, a tuturor realităților informaționale, fără a nega însă total vechile instrumente. Totodată nici specialistul nu se mai mulțumește cu informația brută, pe care o găsește într-un document, aceasta trebuind verificată și reanalizată.” (13)

În societatea contemporană, specialistul în informație, bibliograful sau bibliotecarul de referințe trebuie să-și demonstreze atât capacitatea de analiză, cât și buna cunoaștere a unor sisteme dintre cele mai diverse de regăsire a informației și, în mod evident, a regulilor de catalogare. O informație prelucrată incorect nu va putea fi regăsită decât întâmplător, iar ignoranța în privința modalităților de investigare pentru depistarea surselor face imposibilă orientarea în sistemul informațional modern.

De altfel, procesul comunicării este într-o permanentă evoluție, fapt ce influențează major atât intermedierea cât și tehnicile aplicate de intermediari: „*Ceea ce se înțelege astăzi prin COMUNICARE, peste cel mult 20 de ani va deveni doar o încercare de a ne exercita capacitățile cortexului. Dar pentru ca această modificare a noțiunii de COMUNICARE și acest proces să aibă loc este nevoie de noi mentalități, dar mai ales de oameni care vor să-și schimbe modul de a acționa și de a gândi.*” (14)

Lipsa de resurse (15) din învățământ, cercetarea științifică și cultură a generat o gravă criză de identitate și activitate în sectorul bibliografic, infodocumentar din învățământul românesc. Un exemplu în această privință îl constituie chiar hiatul de mai bine de un deceniu în ceea ce privește indexarea publicațiilor seriale și care provoacă, inevitabil, nepuțința regăsirii, în timp util, a numeroase informații.

Studentii și specialiști, indiferent de domeniile sau disciplinele supuse studiului, au nevoie de instrumente bibliografice elaborate care le pot asigura accesul rapid la multitudinea de lucrări de interes publicate.

În situația de față se impune preocuparea pentru un program bibliografic național. Acesta ar trebui precedat însă de punctarea câtorva aspecte:

– în plan subiectiv, uman, se remarcă o criză de percepție și de comprehensiune a fenomenului bibliografic ca atare; lipsește o politică a informației care să identifice și să instruiască potențialii utilizatori încă din faza studiilor școlar-universitare, de aceea, cu excepția câtorva utilizatori pasionați de Internet și cărora li se mai poate întâmpla să navigheze și prin câte o bază de date bibliografice, aproape nimeni nu se arată doritor să aibă

de-a face cu aceasta fază, în același timp premergătoare și indispensabilă unei cercetări științifice propriu-zise și care este investigația bibliografică;

– un alt obstacol îl constituie absența, din literatura noastră de specialitate, a unor abordări analitice, de detaliu, fie cu privire la implicațiile negative ale fenomenelor mai sus menționate, fie referitor la potențialele soluții corecte.

Un aspect ce nu poate fi însă neglijat este acela că, în pofida importanței de netăgăduit a informațiilor prelucrate și difuzate prin intermediul bibliografiilor, acestea sunt percepute ca neprofitabile – din punct de vedere financiar, situație reală, de altfel – chiar dacă, în fapt, ele reprezintă stâlpii de susținere ai vieții științifice și universitare actuale.

Problema cea mai actuală, însă, este cea a numărului exagerat de mare de producții bibliografice, deseori concurente, chiar paralele, cu adevărat derutante, nu doar pentru utilizatorii obișnuiți, ci și pentru specialiștii ce navighează frecvent și în mod avizat prin oceanul informațional.

Bazele de date conțin informații caracterizate prin relații logice și supuse unor anumite tehnici de prelucrare. Drept urmare a unei analize de ansamblu, sunt eliminate, pe cât este posibil, informațiile redundante iar structurarea celor rămase să permită accesul simultan la aceleași date a oricăror categorii de utilizatori și să se realizeze astfel încât să răspundă unei diversități cât mai mari de cerințe. Și toate acestea în condiții de redundanță controlabilă.

Astfel, bibliografiile on-line facilitează accesul la un volum impresionant de înregistrări bibliografice de documente structurate în așa fel încât să permită regăsirea și identificarea informațiilor de interes. În acest scop sunt realizate anumite tezaure de termeni cu relații ierarhice și de sinonimie, care asigură accesul direct la înregistrările bazelor de date, tratând subiectul specific exprimat în cerere, dar și un acces indirect, prin intermediul termenilor generici. Nu trebuie neglijat nici aspectul realizării unor interfețe cât mai prietenoase, fapt care are o importantă contribuție la buna receptare și la creșterea calității bazelor de date on-line.

Pe de altă parte, „Cum bazele de date bibliografice reprezintă compilații computerizate de referințe ale lucrărilor originale, utilizatorul, cu ajutorul unei varietăți de programe de computer, va putea obține informații despre un anumit subiect sau o anumită lucrare printr-o varietate de mijloace. Aceasta înseamnă că rezultatele afișate și posibilitățile de căutare variază, deși informațiile de bază sunt mereu aceleași”. (16)

Site-urile Web, în general cele ale bibliotecilor universitare, oferă în mod obișnuit acces la baze de date de cercetare și publicații electronice sau

în versiune electronică în text integral. Sunt avute în vedere în special jurnalele electronice, dar și alte tipuri de texte electronice.

Dacă în urmă cu 10 ani, paginile Web, fiind statice, erau mai ușor de actualizat, în prezent problemele manageriale cu privire la cantitatea uriașă de surse de cercetare online, mai dificil de actualizat, au condus la preferințe ale bibliotecilor universitare în spectrul bazelor de date de resurse on-line.(17) Acestea din urmă oferă acces direct la toate sursele posibile de informare: texte electronice, publicații on-line, baze de date bibliografice, factice sau cu text integral.

În ceea ce privește utilizatorii celor din urmă – studenți, cercetători, profesori, ingineri – aceștia au, în aparență, conform unui recent studiu american, trei lucruri în comun:

- 1) accesează în mod frecvent resursele on-line;
- 2) sunt concentrați pe un anumit subiect;
- 3) procesul de căutare este de obicei euristic, de tipul

încercare-și-eroare.

80% din utilizatorii de baze de date bibliografice recurg la accesul on-line cel puțin o dată pe săptămână. (18)

Spre deosebire de bibliotecari, utilizatorii, în marea lor majoritate, apelează, cel mai adesea, la o sintaxă de căutare cât mai simplă fiind siguri de propriile capacități de regăsire a informației. Acest fapt stă, de altfel la baza a numeroase insuccese în regăsire. Din acest motiv, producătorii acestui tip de baze de date este firesc să aibă în vedere, în primul rând, creșterea satisfacției utilizatorului și a performanței în regăsire, construind platforme intuitive și familiare.

Utilizarea calculatorului pe scară din ce în ce mai largă a permis gestionarea în mod unitar, într-o singură colecție, a unei însemnate cantități de referințe bibliografice, astfel încât să faciliteze accesul la informație.

Pe de altă parte, dezvoltarea foarte rapidă a tehnologiei informației a contribuit la transferul supremației de la bazele de date bibliografice la bazele de date factice sau cu text integral, cele dintâi continuând să existe, în plan subsidiar, însă, ca importantă, în privința impactului asupra utilizatorilor.

Referințe bibliografice

- (1) ȘUBĂ, Șerban. Valorile perene ale bibliografiei și cerințele societății informaționale. În: *Buletin ABIR*, București, vol. 10, nr. 4, 1999, p. 14.
- (2) REGNEALĂ, Mircea *Dicționar explicativ de biblioteconomie și știința informării*. Vol. 1.: A-L. Ed. a 2-a, rev. și adăugită. București: FABR, 2001, p. 70.

- (3) CIORCAN, Marcel. *Informare bibliografică și documentară în bibliotecile publice*. București: Centrul de pregătire și formare a personalului din instituțiile de cultură, 1997, p. 9
- (4) MALCLÈS, Louise-Noëlle. *Manuel de bibliographie*. 2 éd. Paris: Presse Universitaire de France, 1969, p. 30.
- (5) ȘUBĂ, Șerban. *Op. cit.*, p. 13.
- (6) Cf.: STOICA, Dan. *Curs de metode bibliografice de cercetare*. Iași: Editura Universității „Al. I. Cuza”, 2000, p. 73.
- (7) BEJAN, Aluna. O problemă a bibliografiei: modernizarea. În: *Biblioteca: revistă de bibliologie și știința informării*. București, 6, 1995, nr. 9, p. 273.
- (8) *Ibidem*, p. 273.
- (9) Apud TÂRZIU, Elena-Maria. *Tehnica informatizării documentare*. Brașov: Univers, 1998, p. 63.
- (10) Cf: SIMONESCU, Dan. *Curs de teorie a bibliografiei*. București: [s. n.], 1976, pp. 12-13.
- (11) BEJAN, Aluna. *Op. cit.*, p. 273.
- (12) Apud: ZALIS, Henri. Funcții ale sintezei bibliografice. În: *Biblioteca: revistă de bibliologie și știința informării*, 1991, nr. 4-6, p. 36.
- (13) STOICA, Ion. *Criza în structurile infodocumentare*. Constanța: Ex Ponto, 2001. p. 156.
- (14) *Ibidem*, p. 157.
- (15) Cf.: ȘUBĂ, Șerban. *Op. cit.*, p 14.
- (16) *Beginner's Guide to Bibliographic Databases*: [online]. [Citat: 14 martie 2004]. Accesibil pe Internet la adresa: <http://www.bodley.ox.ac.uk/users/gac/guide/beginner.htm>
- (17) Cf.: COHEN, Laura B.; CASALDA, Matthew M. Web Accesible Databases for Electronic Resource Collections : a Case Study and its Implications. În: *Electronic Library*, 2003, vol. 21, nr. 1, p. 33.
- (18) Cf.: *Usability Drives Value of Bibliographic Databases* : [on-line]. July 2003, © 2003 Elsevier info.sciencedirect.com, p. 5. [Citat: 17 iulie 2003]. Accesibil pe Internet la: http://info.sciencedirect.com/content/databases/sd_whitepaper.pdf